

DOCUMENTOS DE CARÁCTER NO ECLESIAÍSTICO
CONTENIDOS EN EL
"LIBRO DE CALZADA"

DEL ARCHIVO CAPITULAR DE LA CATEDRAL DE GERONA

POR

ÁNGELES MASIÁ DE ROS

Entre los muchos fondos de valor que guarda el archivo catedralicio de Gerona, figura un manuscrito que contiene copias de documentos de diversa índole conocido comunmente por «Libro de Calzada», seguramente a causa del nombre de su compilador. Es un volumen en folio, con cubiertas de pergamino provistas de la siguiente inscripción: *Liber capituli vulgariter nuncupatus den Calçada*. Su descripción responde a las características siguientes:

Papel. 7 folios en blanco + I a DCXXVI folios + 577-581 folios + 5 folios en blanco. Folio. Escritura del siglo XV en los folios numerados en cifras romanas. Los que lo están con caracteres arábigos tienen escritura posterior. Sujetando el cosido de los pliegos, un folio de pergamino perteneciente a un manuscrito gótico.

El contenido de dicho volumen es vario aunque a grandes rasgos podemos dividirlo en dos grupos: aquellos documentos y escritos diversos que hacen referencia al Cabildo, Catedral y asuntos eclesiásticos de diversa índole, y los que son completamente ajenos a la vida e intereses capitulares, catedralicios o eclesiásticos. Estos últimos son los inferiores en número así como los de menor interés.

Tradicionalmente se venía afirmando ser único el contenido del «Calzada», pero dicha afirmación no respondía en los momentos actuales a una investigación concienzuda. Comenzado el estudio de dicho volumen, he sometido a examen los documentos no eclesiásticos, siendo objeto de estas líneas el resultado obtenido.

Los documentos que nos ocupan son:

Unas constituciones ordenadas por Pedro el Ceremonioso, en Perpignan, en 1351.

Unas ordenaciones sobre hospedajes de Alfonso el Magnánimo, de 1418.

Una rectificación a éstas de la reina María, en 1436.

Unos fragmentos de Capítulos de Cortes de Monzón, sin fecha, identificados como de 1453.

Unas ordenaciones sin fecha, de los salarios que deben percibir los embajadores del Principado de Cataluña.

Constituciones de Pedro IV.— Han sido identificadas como una copia, hasta hoy desconocida, de parte del proceso de las Cortes celebradas por Pedro el Ceremonioso en Perpignan en 1350-1351.

Dichas Cortes están publicadas ¹ copiando el original existente en A. C. A. Reg. 1. de Cortes, y registrando las variantes de dicho ejemplar respecto al Manuscrito Escorialense Z. j. 4. Dichas diferencias son nulas en cuanto puedan referirse a distinta interpretación del texto, pero si existe la particularidad de ir el Manuscrito Escorialense provisto de títulos o rúbricas, encabezando cada disposición. El ejemplar del «Calzada», debidamente cotejado con los anteriores, tampoco ofrece diferencias en el texto. Va también provisto de rúbricas, que no coinciden con las del ejemplar Escorialense. Otra particularidad del ejemplar que comentamos, es el carecer de todos aquellos elementos que no sean imprescindibles a un articulado legal, presentando por consiguiente el aspecto que solían adoptar las disposiciones emanadas directamente del monarca. La confrontación de rúbricas que sigue a estas líneas justifica dicha afirmación, ya que nos permite apreciar la ausencia en su narración de todas las incidencias acaecidas durante la celebración de las Cortes en que dichas Constituciones fueron elaboradas. Así mismo falta la conclusión acostumbrada, encareciendo el cumplimiento de lo dispuesto.

Las variantes hasta ahora examinadas, no son dignas de tener en cuenta, pero lo que sí ya es digno de mención es, la disposición señalada con el n.º XXXVI exclusiva del ejemplar Gerundense, así como la carta final en la que el vicescanciller Bertran de Vall hace una consulta acerca de la aplicación de unas disposiciones.

A continuación siguen, debidamente confrontadas, las rúbricas de los

¹ *Cortes de Aragón, Cataluña y Valencia*, «Cortes de Cataluña», t. I, p. 372.

dos ejemplares mencionados, así como copia de las disposiciones exclusivas del manuscrito gerundense.

Ms. Esc. Z. j. 4.

Titulo

Incipiunt constitutionis edltas per illustrissimum Dominum regem Petrum tertium in generale curia Perpiniani. Prohemium.

I. Alicui pro se deprecanti officium jurisdictionis pro quo tabula teneri debeat seu officium inquisitionis ipsius tabulae nullatenus comittatur.

II. Ordinarius si cognoscat de causa sui officii ex commissione superioris nequeat recipere salarium pretextu commissionis ipsius.

III. Notarii regentes scribanias curiarum, vicariorum et baiularum, etiam si sint perpetui, dum tabulam tenuerit ab ipso regimine suspendantur.

IV. Habenti scribaniam alicuius curiae seu substitutis eiusdem officium principale ipsius curiae nullatenus comitatur.

V. Tabellio dum regit aliquid jurisdictiones officium, cesset uti officio notarie.

VI. Tenens deposita curiae nequeat servicium vel salarium pro inde recipere seu habere, etiam si eam tenuerit ut requester.

VII. Quantitas salarii exolvendi pro interposicione quorumlibet decretorum.

VIII. Quantitas salarii taxati iudici cognoscendi de petitione pecunie in curia deposite seu etiam secuestrate.

Calzada

fol. CCLIII y siguientes

Constitutionis in villa Perpiniani ordinate per dominum regem Petrum anno Domini MCCCCLI. XIII die marcii.

I. Quod suplicantibus pro officiis officia non concedantur.

II. Quod ordinarii non recipiant salarium ex delegatione de qua, ut ordinarii cognoscere poterant.

III. Quod scriptores curiarum teneant tabulam et quae durante ipsum non utentur officio scribaniae.

IV. Quod scriptoribus curiarum non provideant ob officiis regendis in loco ubi habeant scribanias.

V. Quod notarii habentes officia publica non utantur arte notaria quam diu regerint eidem salvo quae possint substituere.

VI. Confirmatio constitutiones Barchinonae quae officialis tenens pecunias comendatas vel sequestratas vel recipiant per salario vel labore.

VII. De salariis per decretis recipiendis.

VIII. De salariis per dimissione.

IX. Tutor datus a parte possit absque decreto et confirmacione iudicis se paterne hereditari inmiscere alias res pupilli.

X. Ordinariis tenetur tenere tabulam de hiis qui ad suam iurisdictionem pertinet etiam si de eis ex superioris commissione cognoscat.

XI. Juramento creditoris christiani statur super olongacionem debiti solvendi certo tempore vel solucione ipsius etiam si sub pena tercii debeatur.

XII. Notarius debet exhibi instrumenta confecta de possessionibus tenentis per alios ac etiam notulas ipsis dominis pro quibus teneantur.

XIII. Excepto impertinentis vel inepte petitionis nullatenus admitatur imo nihilominus sententia proferatur ex quo dare pateat de intencione agentis.

XIV. Confirmatio XXV capituli curie Montis Albi.

XV. Recipiens definicionem seu remissionem homicidii essendo et morando in loco ubi interfectus marabatur per certum tempum debeat abstinere.

XVI. Liberi solo consensu collocati in matrimonio de voluntate parentum in quorum potestate pro emancipatis habentur.

XVII. Donaciones seu remisiones aut absoluciones facte tutoribus seu curatoribus aut aliis similibus non valeant ipso iure nisi certa solempnitas sit observata.

IX. Qualiter tutor testamentariis uti possit officio tutele.

X. De tenenda tabula.

XI. Quod in penis reddatur juramento creditoris.

XII. Quod notarii tenentur dare copiam instrumentorum dominis.

XIII. De ineptitudine libelli.

XIV. Confirmatur cuiusdam capituli quae nullus condempnetur ad mortem.

XV. Quod nullus homicida stare audeat in loco ubi interfectus morabatur.

XVI. Quod filiis vel alii descendentes contrahentes matrimonia cum voluntate ascendencium habeantur pro emancipatis.

XVII. Quod nullus existens sub potestate tutoris faciat donacionem vel remissionem curatori vel tutori vel alteri sub cuius potestate sit.

XVIII. Nullus officialis regius seu ipsius domestici recipiant commissiōnem ab aliquo super redditibus seu aliis iuribus qui non pertineant ad dominum regem colligendis.

XIX. Notarii tenentes infra certum tempus instrumenta per eos recepta in capibrevis scribere largo modo...

XX. Carcerarius pro loguerio pannorum lecti non recipiant a capto nisi quantum ordinarius fuerit arbitratus.

XXI. Generale remissione facta judeis non obstante possint ad instanciam partes fieri inquisitio pro emenda.

XXII. Super sedimentum aut alia similis provisio non concedatur vel non possit elongamentum concedere.

XXIII. Cristianus pro instrumenta comande facte judeo non capitur nisi comanda facta fuerit mercatori rationi mercandi.

XXIV. Possit fieri inquisitio per ordinarios contra adzemplarios et portarios si denunciati fuerint in capiēdo animalia ad opus curie domini regis excisse.

XXV. Confirmacio XXIX capituli domini regis Petris.

XXVI. Instrumentum factum per quemvis in preiudicium hereditamenti sibi facti tempore nupciarum nichilominus est momenti.

XXVII. In carta judeorum sive sit in forma publica sive judicialis seu alia VI annorum prescriptio observetur, etiam si in ea non fiet mencio de usura.

XVIII. Quod nullus vicarius vel alius officiales recipiat procreationem super redditibus.

XIX. Quod notarii scribant largo modo notulas.

XX. Quod carcerarii non recipiant ulterius arbitrium ordinarii.

XXI. De aljamis judeorum.

XXII. De judeis ne concedatur super cedimentum creditorum suorum.

XXIII. Ne Xirpstianus vel judeus capiatur pro instrumento comande inter eos facto.

XXIV. Quod portarii non capiant animalia non necessaria.

XXV. Confirmatio constitucionibus de leudis seu vectugalibus.

XXVI. Quod nullus faciat testamentum vel donacionem suis parentibus in diminutionem alicuius.

XXVII. Confirmatio constitucionis de cartis judeorum.

XXVIII. In citacione pro crimine debet fieri comminatio bannimenti et eciam voce preconia publicari.

XXIX. Officiales ordinarii de novo qui tenere tabulam sunt astricti ante quam suo utantur officio salarium inquisitorum tabule deponere teneantur pro rato salaria eorundem.

XXX. Prelati et comites aliique barones et alii in Cathalonia tenentur venire ad Curias generales Cathalonie contra quos si contrarium fecerint sint prodite certe pene.

XXXI. Provisio ne in civitate Dertuse fiat prohibicio victualium et si qua prohibicio facta fuerit nunciatur irrita.

XXXII. Quo predictae ordinationes in perpetuo observentur.

XXXIII. Prima continuatio Curie, seu processus factus contra illos qui interfecerunt abbatem Sancti Cucufatis in matutinis Natalis Domini.

XXXIV. Secunda continuatio Curie. Uxor viro mortuo censetur ipsius viri bona omnia possidere nisi certo reddito seu proventus et fuerit assignati.

XXXV. Verbum emparamentum in usatico. Qui incipit simili modo positum significat guidatio seu protectio.

XXXVI. Quantum valet morabatinus, uncia, solidos et mancutus mone-ta Barchinone terni.

XXXVII. Annum a Nativitate Domini et numerus dierum in calendariis scripturarum de cetero ponatur.

XXVIII. Citacio personarum criminosa fiat voce preconiam.

XXIX. Quod vicarii baiuli et alii officiales per tabulam tenenda deponant peccunia.

XXX. Qui tenentur venire ad curias domini regi.

XXXI. Quod non prohibeatur a civitate Dertuse emere in eadem blanda nec alia.

XXXII. Quod uxor mortuo viro possideat bona viri sui et quae teneatur facere inventarium.

XXXIII. De significacionem verbi emparamentum.

XXXIV. De valore monetarum in usatici positarum.

XXXV. Quod annus et dies et mensis computentur a Nativitate Domini.

XXXVI. Quia medicamenta et exeropia. Exeminentur per tres fideles².

² Quia rerum experientia nos docuit que ex malis confeccionibus et medicamentis que ut plurimum experientia avaricia vel malicia apothecariorum eveniunt egritudinis

XXXVIII. Judeis in locis separatis cindant et vendant carnes non autem in carniceris christianorum.

XXXIX. Falsator safrani debet amittere pugnum ipsumque safranum est nichilominus comburendi.

XL. Qua pena barbam fictam deferens seu etiam fabricans puniatur.

XXXVII. Quod nullus judeus scindant vel vendant carnes in locis ubi xristiani scindunt.

XXXVIII. Quod nullus falsiet safranum.

XXXIX. Quod nullus barbam falsam vel ficticiam portet vel fabricet.

A continuación de la disposición última, la señalada con el número XXXIX, el Calzada inserta la carta a que aludimos y sigue a continuación.

Literam sequentem misit Bertrandus de Vallo vicecancellarius domini regis domino duce Gerunde super quodam dubio

Serenissime princeps et domine. Vestre dominacionis littere reverenter receptis, questionem michi missam in consilio regio proposui decidendam. Et super hoc quod quorum nunquam mortuo impubere ab intestato parens supervivens debeat habere in bonis filii pro legitima sibi competendi in bonis eiusdem totam legitimam quam impuberis habuit in bonis parentis premortui, vel an debeant habere legitimam legitime, vel que habere debeat in bonis impuberis decentis. Et delliberatione habita consilium regium, habuit per determinato que attento que liuram debetur propi in bonis filii premortui per toto patrimonio ipsius filii, et per legitimam intelligitur, deducto esse alieno. Ideo videtur dicendo consilio que si dictus filius impuberis habuint bona materna subiecta

elongantur et mors eciam insequitur, ideo hiis remedium adhibere volentes, ordinamus et statuimus que vicarius vel baiulus cuiuscumque civitatis vel ville, cum consilio et assensu consiliarorum, paciariorum, et juratorum ac consulum eiusdem civitatis vel ville eligant annis singulis, tres probos viros quorum unus sit mercator, alius medicus, alius phisicus, alius apothecarius, qui curam gerant recognoscendi et inquirendi an exeropia et alia medicamenta medicinalia ac confecciones, et alia que ad officium apothecarie spectant sicut bone et apte et legaliter, ut decet et expedit confecta. Et si qua minus vel legaliter repererint esse facta, ea denuncient dicto vicario et baiulo aut alii officiali, ad cuius officium predicta spectent, qui super eis faciat et exequatur, que dicte tres persone ad minus semel in septimania predicta, recognoscere et exequire teneantur. Et si per precio predictorum, inter apothecarios et ementes contencio oriatur, stetur dicto et arbitrio dictarum trium personarum, cuius dictum seu arbitrium apellatione remota ordinarius exequatur, quarum trium personarum salarium per eorum laborem habendum, per universitatem civitatis vel ville in qua electi fuerint persolvatur. Et que dicte tres personas, antequam predictis utantur sacramentum et homagium in posse ordinarii, facere teneantur quorum virtute permittant que in predictis se habebunt legaliter atque bene, quam constituciones durare dum taxat volumus, usque ad primam curiam Cathaloniae.

restitutionis post mortem eiusdem, que deducta legitima et quarta trebellianica per filium illud, dicatur patrimonium suum, et de illa quantitate pater debere habere legitimam porcionem, et de omni eo quo possit dici patrimonium filii videlizet de sola legitima vel de alio jure quodcumque, que filius habuit a linea materna eodem modo pater debeat habere legitimam. Et ea que dicta sunt in patre superstite eadem dicuntur in morte super vivente. Et hoc dicunt esse antiquis temporibus observatum. Et ita mitto vestre serenitate meum consilium ut vestra excellencia possit disponere que sibi videbitur faciendum.

Ordenaciones que sobre hospedajes dicta Alfonso el Magnánimo, y la rectificación que a éstas da su esposa la reina Maria.—

No me ha sido posible encontrar su original o duplicado entre los procesos de Cortes que guarda el Archivo de la Corona de Aragón, por no existir en él los procesos de las Cortes de Fraga de 1418, para identificar como una disposición de ellas emanada la primera parte de dichas ordenanzas; la segunda parte, no la he encontrado entre los procesos de Cortes Correspondientes.

Damos copia de las ordenaciones comentadas.

ORDINACIO per lo senyor rey don Alfonso vuy benaventuradament regnant, feta en la vila de Fraga en lo mes de desembre del any MCCCXVIII, ab consell dels Aragonesos, Cathalans e Valencians, qui en la dita vila eren sobre los loguers de les posades que prenien en aquelles los qui en la dita vila ab lo dit senyor eren. E labus que solia fer en les vitualles e altres viures que hi eren e eren portats en la dita vila. La qual ordinacio volch daquí avant s atingues e observas per tots sos regnes e terras, ad unguem, segons se segueix³.

Primerament mana lo dit senyor que pach a quiscun lit ab II matalassos, II banoves, I parell de lançols bons e complits de drap de li e bon travesser, e dos coxins de cap per cascun mes II florins.

Item que tot lit amb I matalas, I banova, flassades, un bon parell de lançols complits de drap de li, e travesser e II coxins, vol que pach cascun mes I flori e mig.

Item que tot lit ab un matalas, travesser, lançols bons de drap de li complits, e flaçades, pach cascun mes I flori.

Item que tot lit sens matalass, ab travesser, lançols e flassades pach per mes flori mig.

³ A. C. G., *Calzada*, f. cccxi y sig.

Item que tot hoste puga exhigir e demanar als qui posaran en sa posada donantlos lo dit hoste, tovalles, tovallons, aygua, lenya, sal, scudelles e totes altres aynes de casa que master hage, e les lau o fassa lauar les dites olles scudelles etc... a cascuna persona, gran o poca, II diners per home cascun dia, no comptant los lits en les dites coses.

Es entes pero que la on los dits hostes se comprasen lenya, sal, e aygua, donant los lo host totes les altres aynes dalt mencionades, e lavarlos aquelles, no sien tenguts de pagar per cascun home sino I diner per cascun die.

Item que la hon les dites hostes no dinassen, nengunes de les dites coses ni aynes ço es aygua, sal e lenya, etc... als qui posaran en lurs posades aquells no gosen ni puixen demanar als qui posaran en lurs cases res de casa.

E mas ordena lo dit senyor que en les ciutats, viles o lochs ahon lo dit senyor o la senyora reyna seran, no gosen vendre mes avant algunes de les virtualles que aquí se trobaran o si aportaran sino al for que si valien. I mes avans que los dits senyor o senyora hi fossen sota pena de D sous per cascuna vegada.

En la vila de Montço, a xxvii dies de febrer del any MCCCCXXVI la senyora reyna loctinent general del senyor rey don Alfonso marit seu, vuy benaventuradament regnant, ab delliberacio de son honorable consell concordant se en aço los estaments dels aragoesos, cathalans e valencians qui en la dita vila hon les generals corts se celebraven presencialment residen per moderar e abilitar axi los dessus dits capitols de les taxacions per lo dit senyor en la vila de Fraga fetes sobre los loguers de les posades com per provehir a certs dubtes novament ocorreguts dels quals en los dits capitols no era feta mencio alguna, ordona los capitols següents volent la dita senyora esser continuats e anadits al peu dels dits capitols de taxacions sobredits. E son los següents.

Primo que la ordinacio del senyor rey dels dos diners de casa per persona a los qui daran lenya, sal, aygua, tovalles, etc... que es deu moderar e disminuir a un diner per persona a aquell o aquelles qui no tindran lurs besties en la posada hon posaran. E si les besties hi tindran que paguen segons la dita ordinacio. Exceptant que no hi siguen compresos los rapassos o fadrins de peu.

Item que si algu tindra bestia fora de la sua posada, e no pendra palla ne civada de la casa hon la tindra, que pach de stada un diner lo dia per aquella e per cascuna de tantes com ni tindra. E si pendra palla e civada que no sia tengut de pagar res de casa.

Item que les taxacions del senyor rey demunt dites e les presents hagen a servir no contrastants qualsevol avinensas e pactes que hagen fets entre los senyors de les cases e lurs hostes qui en aquella posen o posaran.

Item que en cas que algun hage donada casa nuha, sens roba, lits, hostiles e altres coses per servitut de casa que aquets aytals paguen lo doble loguer a raho de any de aço que la dita casa se acostumave loguar ans que la dita cort si aplegas no contrestant qualsevol avinensas entre lo senyor de la casa e hoste de aquella fetes.

Item que si lo que posara en la posada se aportara roba per a son llit pach per la colga o lit que tindra ab la palla . . . III sous per cascun mes.

Item que si alguns hauran anticipats o bestrets al hoste de qui tindran les posades per loguer de aquelles que deduhits los loguers de aquelles segons les tashacions sien tenguts restituir e tornar lo que de mes tindran o pres hauran.

Item que en cas que algun tinga logada la posada e haura tardat en venir posar en aquella per algun temps e lo senyor de la dita posada no haura acollits hostes en aquella sperant aquell per a qui ha stat assignada, que en tal cas lo dit hoste quant vindra e sera dins aquella, de tot aquell temps que sperant aquell haura tenguda buyda la dita posada sie tengut posar la mitat del loguer que per les dites tashacions posant hi hauria pagat.

Item que totes les sobredites coses sien remeses a quatre persones qui per la senyora reyna e a III altres persones qui per los de la dita cort hi seran ordenats o a la maior part de aquelles a declarar qualsevol dubtes que surtirán entre los de la vila e los dits hostes en les tashacions e ordinacions sobredites.

Item que algun hostaler no gose exhigir o demanar del hoste qui posara en son hostel del lit durant la cort sino tres diners per persona e de taula un diner a dinar, altre diner a sopar e de les besties si civada o palla pendran del hostel que no prenga res destança. E si palla e civada no pendran que prenga un diner destança per bestia cascun dia. E si lo contrari fara que incorrega en pena de XX sous per cascuna vegada.

Fragmentos de las cortes de Monzón convocadas por la reina Maria, después del desastre de Ponza.—Según se desprende de dicho texto, el monarca está ya en libertad y huésped y aliado del duque de Milán, pide auxilio a sus súbditos peninsulares para guerrear contra los genoveses. El auxilio que pide le es otorgado, pero al mismo tiempo, el principado hace notar a la reina la conveniencia de que el monarca residiese en sus estados aragoneses, para que de este modo pudiese prestar más atención a los asuntos pendientes con Castilla.

En el archivo de la Corona de Aragón existen, completos e inéditos, los procesos de Cortes a los que pertenecen dichos fragmentos. Éstos, aun siendo tales, recogen todo lo que en las Cortes en cuestión hace referencia

a las demandas del monarca. Por esta razón creemos interesante publicarlás, acompañadas de la signatura que corresponde a su duplicado de A. C. A. Si alguna variante aparece no cambia el sentido del texto.

*La proposicio feta per la senyora Regina a les corts generals de Monso*⁴

Nos havem convocada la present cort general per raho del cas infortunat seguit axi com sabeu en la persona del Sr. rey, sabens que los vassalls e sotsmesos de la real corona d Arago per la lur jurada faeltat amor e naturalesa que porten a lur rey, princep e senyor de totes prosperitats de aquell se aconselen es alegren e de totes adversitats han gran desolacio e sentiment. E per la salut de la sua persona e ben avenir de aquella no solament han despes affluentment segons la exhigencia dels casos grans cantitats e monedes, mas encara han exposat a mort e a grans perills les lurs persones. E jatsia que apres lo dit cas e apres encare de la convocacio de la present cort lo dit senyor hage scrit que ell es stat deliurat e restituit en sa plena libertat, empero nos sabents certament e essent certificada per letres e per persones qui frequentadament venen del dit senyor e daquelles parts, que lo dit senyor rey es e sta en la ciutat de Mila e havents grans congoxes e dolors del cas passat, e no manors de molts daltres quis porien facilment seguir, ço que a Deu no placia, per los quals la persona del dit senyor rey no seria fora totalment de molts perills que en tals cassos se poden seguir e la total deliurança del dit senyor poria esser empetxada. E crehents fermament que vostra gran amor, faeltat e naturalesa que portats al dit senyor, axi com los vostros antecessors han portat e mostrat loablament e gloriosa als predecessors del dit senyor rey, dona e instrueix en los coratges de vosaltres sobre aço gran gelosia e sospita. E per conseguent que voldrets atendre axi contra de bons e de mals vassalls se pertany a la total e absoluta deliurança del dit Sr. e a la presta recuperacio de la sua persona. Per ço us pregam axi affectuosament com podem ni sabem, que guardant los perills quis porien seguir al dit senyor stant axi com sta, e al dampnatje de sos regnes e terres, vullats donar a nos posada en gran contristacio e dolor per la dita raho, aquell consell, favor e ajuda que lo dit senyor rey e nos speram de vosaltres, e de la gran naturalesa e amor de vosaltres se pertany, en manera que a la total deliuracio de la persona del dit senyor e de la presta recuperacio de aquella sie, segons se pertany e lo cas requer, degudament provehit. E a la honor sua e de la sua corona e encara a la vostra, e al ben avenir de tots sos regnes e terras axi com se merex sie pertinentment satisfet.

⁴ A. C. G., *Calzada*, f. CCCVI. A. C. A. *Sección Generalidad procesos de Cortes Generales 1435*. n.º 976, f. XXVIII.

*Resposta de la dita cort general la qual se acostuma tot temps
fer en aragones.*

SENYORA MUYT EXCELLENT. La cort general qui ajuntada ha gran dolor e gran sentimento del caso seguido al senyor rey e se dole intrinserament (sic) de aquello, e entendida vuestra proposicion acorderan por tal guisa que sera a gloria e lahor de nostre senyor Dios a servicio del senyor rey e vuestro, e bien de todos sus regnos e tierras.

*La resposta en special feta a la dita senyora regina per lo Principat
de Cathalunya avistat en les corts generals*⁵

Molt alta e molt excellent senyora.

Com lo principat de Cathalunya ensemps ab los altres regnes de la real corona congregats en les presents corts per respondre specialment a la proposicio feta per vos senyora en les dites corts sobre lo consell e ajuda demanats per vostra senyoria per lo sinistre cas seguit en la persona del senyor rey se hage aturada delliberacio condolentse molt de dit cas e fins assi per iustes rahons no hage feta resposta sperant que no solament sobre los dits consell e ajuda, mas encara, sobre algunes altres coses explicades e demanades per vos, senyora, per virtut de certa creença comanada a vostra gran senyoria e al senyor rey de Navarra per lo senyor rey migençant letra de la sua real magestat pogues respondre, considerant empero, que sobre alguns caps de aquells continguts e demanats en la explicacio de la dita creença, encara no ha delliberat plenament, ha concordat respondre a vos senyora e a les coses proposades per vostra gran senyoria, sobre les quals ha delliberat, per si e per aquells qui adherir y volran en la forma seguent retengut que sobre los altres caps qui resten puix respondre com plenament haura delliberat en aquells.

E primerament, molt alta senyora, al consell demanat per vostre gran senyoria respon lo dit principat, per si e per tots aquells qui adherir y volran que com vos senyora e tots los vassalls del dit senyor sobiranament deguen voler, e ab gran afeccio desijar que lo senyor rey torn en sos regnes e terres de sa mar, per que aquell puixen veure e li puixen fer lo servey lo qual bons vassalls deuen fer a llur rey e senyor e a la sua senyoria vers vos senyor e sos vassalls puixe retre lo deute al qual com a bon rey e senyor es tengut. Perço lo dit principat consella a vos, senyora, que totes altres cures a part posades ab tota diligencia, vos, senyora, e tots los vassalls de la sua senyoria, degam entendre e treballar entenan e treballen en cobrar e retornar lo dit senyor en los seus regnes e principat daça a mar, com aquest sie son propri e natural domicili, consi-

⁵ A. C. A., *Cortes 1435*, n.º 976, f. LXXIV, dup. en LXXI, id. n.º 977, f. cxvii v.

derat maiorment com la sua real persona no sta sens gran perill la on es. E per ço que vostra senyoria conegue que lo dit principat done lo dit consell a la vostra gran senyoria, ab cor de attendre e mettre aquella real execucio, offer lo dit principat a vos, senyora, de elegir ambaxadors a aquells a ses propries despeses, trametre al dit senyor, la on sie, per la dite raho lo pus breu que fer se puxa e segons li sera possible. E per maior consolacio del dit senyor e que pus breu torn a les parts dassa, lo dit principat frametra per los dits ambaxadors per cambis o per altres vies segures al dit senyor, alguna subvencio per suplir a una partida de sos carrechs en cas que sen volgues venir.

Après aconsella a vos, senyora, que com sie a la vostra gran senyoria molt degut e propri stant absent lo dit senyor tenir los vassalls de la real senyoria en pau e repos, per ço com que al dit senyor com per gracia de Deu sera tornat en les parts desa, ne puixats retre bon compte e puixats dir les paraules que dix nostre senyor Deu Jesuchrist a Deu lo pare: *Non providi ex eis quemque* vos, senyora, ab lo senyor rey de Navarra quis diu haver gran carrech sobre aquest article, ab gran cura e vigilancia degats treballar fins a effectual conclusio e final que la pau tractada e per tant de temps manejada entre lo dit senyor rey nostre e lo rey de Castella, totalment se segueasca com per tots los vassalls del dit senyor sie molt desijada. E per via de indiccio de treva e seguretat general ab acte de cort o per altres vies sufficients segons sera vist, a vostra gran senyoria vulla dar repos e seguretat a tots e qualsevol bandositats qui sien en lo dit principat, almenys durant la ausencia de dit senyor, provehint degudament als abusos segons après ne sera supplicat a vostra gran senyoria en tal manera, per si e per los oficials provehesca a tota via descandols quis puixen seguir en lo dit principat, entre qualsevol persones que sia lunny de tots la malediccio divinal qui diu: *Ve illi quae per scandalum venit* e prop la salvacio eternal com dix: *Pax vobis et pacem meam do vobis* la qual tots puixam aconseguir per sa merce.

Mes encara aconselle a vos, senyora, lo dit principat, que per les rahons assats notorias a la vostra gran senyoria la present cort general sie continuada per aquella fins a sa deguda conclusio.

Vinent a la ajuda la qual vostra gran senyoria en la dita proposicio demana generalment e après especificadament en la qual explicacio de la dita creença respon lo dit principat que tota vegada que lo dit principat sie cert que lo dit senyor vulla emprendre la dita guerra contra los genovesos e del temps e de la manere fahent lo dit senyor ves lo dit principat ço que deu e es tengut per son real offici, axi en fer degudes e justes provisions en los greuges, per si e per assignacio de provehidors, e matent la justicia en tot aquell bon endreç e ordre ques pertany, segons per lo dit principat sera après de totes les dites e altres

coses largament supplicat a servey de Deu, e be e profit e repos de tot lo dit principat e habitants en aquell, lo dit principat segons son poder e per possible fara tal socors e ajuda al dit senyor contra los dits genovesos que a Deu ne sera fet gran servey e redundara en gran honor de la sua real corona, vos, senyora, atorgant al dit principat les coses qui seran necessaries per spatxament e execucio de la dita ajuda e socors. E no dupte la vostra gran senyoria que lo dit principat hage oblidat lo costum mol loable de lurs passats, los quals, james han fallit fer, vers lur rey e senyor, ço que deuen tostemp a servey de Deu e a gran honor de la corona real.

E com lo dit principat en algunes cedules offeretes dauant vostra gran senyoria en lo proces de la cort hage fetes certes prestacions e alguns dissentiments per justes rahons en les dites cedules explicades, protesta lo dit principat dauant vos, senyora, que per la present resposta en ço que es contengut en aquella a nos entorn a partir dels dits dissentiments e protestacions ans sta e persevera en aquells com concernesque conservacio e manutancia de la preheminenca real e preservacio de tota lesio dels privilegis e libertats dels braços del dit principat, e degut orde en processos de semblants corts servador requirrent tota la present cedula en lo preces de la present cort esser continuada per vos notori.

*Altre resposta feta a la dita senyora regina per lo principat de Cathalunya en les dites corts generals de Montso*⁶

Molt alta e molt excelent senyora. Jatsia lo principat de Cathalunya ab gran voler desijar complir e exeqtar per obra e trametra ambaxadors al senyor rey per visitar e consolar la sua gran senyoria e subvenir a aquell segons e en la forma que es contengut en la resposta feta a vos, senyora, per lo dit principat axi que per miga dels dits ambaxadors los braços del dit principat poguessen dir les paraules de la sancta scriptura: *Sunt discipuli viso domino*.

Empero com apres per vostra gran senyoria e per lo senyor rey de Navarra e per mossen Bernat de Corbera e mossen Andreu de Biure, cavallers e ambaxadors, tramesos per lo senyor rey al dit principat ab letres de creença, sie stada explicada sobre aço la intencio del dit senyor, la qual, se diu esser que jatsia la tramesa dels ambaxadors li fos stada placent, en lo temps que ell ere ab lo duch de Mila, que no volia ne ere necessaria la dita ambaxada, e que les quantitats les quals hagueren a servir a la dita ambaxada e subvencio, fosen convertides, aplicades e despeses en ornament de naus e de galeres, la

⁶ A. C. G., *Calzada*, f. CCCXVII v. A. C. A., *Secc. Gen. Procesos de Cortes Generales 1435*, n.º 977, f. CLVI v.

qual ambaxada fer no fou possible al dit principat com la cort general encare no fos congregada, ne sajusta de gran temps sens la qual no si podia provehir. E per ço, com a vos, senyora, convench per justes rahons, anar al senyor rey de Castella, frare vostre, e mes com en lo mig temps ans que vos, senyora, fosses tornada e la dita cort fos ajustada, fos noticiat e sabut lo deliurament del dit senyor.

Les quals naus lo dit senyor fa venir de Sicilia e de Mallorques en les mars del dit principat, e que les dites naus e galeres fossen armades prestament per offendre e dampnificar los genovessos, inimichs del dit senyor, ço que havia al present raho atesa la fort guerra la qual lo duch de Mila los fa per terra. E considerat que si les naus e altres fustes dels genovesos ab los quals ells mercaderen sens la qual mercaderia ells nos poden sostenir, son scampades per la mar, leugerament poran esser preses e ocupades per les dites naus e galeres armadores.

La qual intencio e vos, senyora, e lo senyor rey de Navarra e los dits ambaxadors, aprovats e loats, dients que la dita armada es molt pus necessaria que la tramesa de la dita ambaxada acompanyada de la dita subvencio.

Lo dit principat aut acors e delliberacio sobre les dites coses, volent seguir en aquesta part la dita intencio e supplir a la dita armada tostemp, sens derogacio e prejudici dels privilegis e libertats del dit principat, respon e offer a vos, senyora, que li plau convenir en lo armament de naus e de galeres les quantitats les quals hagen a despendre en les dites ambaxada e subvencio, si per lo dit senyor e per vos, senyora, fossen stades acceptades e si se haguessen executar seguint la ordenacio de la sancta scriptura, com se lige en los libres dels Macabeus que deu esser batallat per Deu, per lo temple e per la cosa publica, de la qual es cap lo princep. E per fer complir la dita armada offer lo dit principat, de les peccunies del General a vos, senyora, ab les retencions devall, cent milia florins, dels quals sien armades prestament aquelles naus e galeres e per aquell maior temps que fer se puixa e per vies e maneres aventajoses e savies a tot profit e maior duracio de la dita armada, per honor del dit senyor e maior offensio, destruccio e dan dels dits genovesos, e ab la menor despesa que fer se puixa, pus a la dita armada sie degudament supplit a conexença de les nou persones davall elegides per lo dit principat, e de la maior part de aquelles, pus a la dita maior part ne hage dues de cascun braç, entes empero, que les dites persones que seran electes per lo dit principat en les capitanies e patronies de les dites naus e galeres, en la provisio de aquelles hagen tenir e servir lo orde memorial e nominacio per lo dit principat a ells donada, axí durant la present cort com apres, e encare dar tot poder qui sera necessari a tots aquells qui per les dites persones seran nomenats a vostra senyoria, dada fatiga, a aquells qui

en lo dit principat seran nomenats, pus vullen acceptar les dites capitanies e patronies a profit del dit general e de la dita armada, e ab aquells aventatjes que les dites nou persones o la maior part delliberaran o trobarien altres qui volguessen pendre ab aquell menor carrech del dit general que los dits carrechs. E ells no acceptants puixen les tres persones daquell stament qui sera la persona no acceptant la fadiga li sera donada a altres persones de les dites capitannies e patronies provehir qui fossen daquell stament que sera la persona recusant a qui sens stada dada la fadiga desus dita.

La qual oferta de les dites quantitats e armament, enten a fer e fa lo dit principat a vos, senyora, ab les retencions següents.

Primerament, que com per la brevitat del temps de la duracio de les presents corts nos puixen splicar ne menejar ab vostra gran senyoria totes les coses necessaries per compliment e execucio de la dita armada, per ço lo principat elegeix lo bisbe de Barchinona, l'abat d'Arles e micer Francesch Dez Pla, lo vescomte d'Evol, mossen Berenguer de Muntbuy cavaller, en Bertran de Vilafranca donzell, mossen Joan Lull, Narcis Miquel e en Pere Castello, als quals o a la maior part de aquells pus a aquella maior part ne hage almenys dos de cascun braç del dit principat, donen e atorguen carrech e bastant poder de complir e executar effectualment en la forma desus dita ab la dita armada, o de distribuir en aquella la dita quantitat, e que la vostra gran senyoria dege atorgar licencia a les dites persones elegides per la dita execucio, de ajustarse per la dita raho en la ciutat, vila o loch on volian dins lo principat, per tant temps com ells conexeran quels sie mester, per dar bon compliment a la execucio de la dita armada.

Mes, se rete lo dit principat, que a les dites persones en nom de aquell ans de distribuir la dita quantitat, sie feta sufficient seguretat que les dites naus e galeres, les quals se poran armar de la dita quantitat, tant solament provehesquen a fer guerra contra les naus, galeres e altres fustes, persones, bens e mercaderies dels genovesos, segons dessus es dit la on los tropien per tot lur esforç e ocupar aquelles. Axi de la dita armada no puixa esser girada en altre part ni en altres coses.

Mes, encara rete lo dit principat, que de les naus, galeres e altres fustes, persones, bens e mercaderies, qui per les dites naus e galeres armadores se ocuparan, es pendran dels dits genovesos lo quint e qualsevol altres drets pertanyents al senyor rey, sien del General del dit principat e adquisides a aquell perque pus havent solament puixa fer la dita armada, e ab esperança del guany de aquelles hage pus facilment e ab major voler la gent necessaria a la dita armada, e puixa fer mes durar e menar, multiplicar e fortificar aquella, axi de fustes com de gent per manare, que sen puixa fer e seguir la honor per lo dit

senyor e per tots desijada les altres coses preses e ocupades, exceptat lo dit quint e altres drets pertanyents al senyor rey, sien diuicides e repartides per botins e en altre manera segons se acostumat de fer en semblants armades maritimes. E aço hagen a jurar los capitans, patrons e altres qui hauran carrech del regiment de la dita armada, lo qual quint e altres drets pertanyents al dit senyor, placia a vos, senyora, donar e remetre ara per lavors al dit general e a total disposicio de les dites persones dessus dites e deputades per la dita cort a fer la execucio de la dita armada.

E per ço, com per haver la dita quantitat, convendra al principat o deputats representants aquelles, vendre censals morts, per ço la dita cort dona plen poder e ferme bastant sindicat als deputats del dit general de vendre censals morts fins a la dita quantitat de cent mil florins, ab les seguretats, obligacions, clausules e cauteles necessaries, e en semblants poders e sindicats acostumades posar al qual sindicat placia a vostra gran senyoria interposar vostra auctoritat e decret e manar aquell segellar ab son segell pendent franch e quit de tot salari e dret de segell. E ara de present, la cort del dit principat mane als dits deputats la cautela dels dits cent mil florins distribuïdors per les dits VIII persones ab cauteles daquelles.

A la translacio, continuacio y mutacio de la present cort general, fahedora per vos, senyora, en cort particular, en algun loch del dit principat per qualsevol via o manera, lo dit principat no poria consentir sens preiudici de les constitucions, privilegis e libertats de aquell perque placia a la vostra gran senyoria de tal acte o consentiment haverlo per scusat.

E per ço, molt alta senyora, com les coses dites a la fi se retenen en la memoria, pus perfectament per ço, lo dit principat supplique humilment al senyor rey e a vos, senyora, com a loctinent seu, que pus lo dit principat en les coses dessus continuades, supplex a la voluntat sua e vostra que placia a vos senyora per descarrech de la consciencia del dit senyor e vostra, provehir degudament en la justicia e execucio de aquella e provisio de greuges com sie molt necessari, per manera que a Deu ne sia fet servey e lo dit senyor a vos ne aconseguiscats gran merit, e tan e ben e profit de tot lo dit principat.

Salarios que deben percibir los embajadores que envia el Principado de Cataluña.— Carecen de fecha pero deben ser contemporáneos a todo lo demás que venimos estudiando y posiblemente emanados de las mismas cortes de Monzón que se ocuparon ya del problema de los hospedajes donde debían alojarse los que a tales actos concurrían. Tampoco de esta disposición conozco otro ejemplar. Su contenido sigue a continuación.

Salari dels ambaxadors que lo principat de Cathalunya tramet, sis vol dins lo principat o fora de uquell⁷.

SALARI DINS LO PRINCIPAT DE CATHALUNYA

Si es trames capitular, cavaller, gentil home o ciutedan, en deu menar cinch besties e per consequent hauria per la sua bestia

II florins. V florins per jorn.

Si es trames abat, baro o noble es deu manar X de besties e per consequent hauria per la sua bestia II florins e mig. Car si no amenava sino VIII besties hauria per la sua bestia

III florins e mig. VII florins per jorn.

Si es bisbe o compte es deu menar XVIII besties e per consequent hauria per la sua bestia III florins e mig. Car si no amenave sino XV besties hauria per la sua bestia

V florins. XII florins per jorn.

Si es archabisbe o duch es deu menar XXIV besties e per consequent hauria per la sua bestia, III florins e mig. Car si no amenave sino XVIII besties hauria per la sua bestia

VL florins.

SALARI FORA LO PRINCIPAT DE CATHALUNYA

Si es trames capitular, cavaller, gentil home o ciutedan, es deu menar VII besties e per consequent hauria per la sua bestia

II florins. V florins per jorn,

Si es abat o baro o noble es deu menar XII besties e per consequent hauria per la sua bestia II florins e mig. Car si no amenava sino XV besties hauria per la sua bestia

III florins e mig. VIII florins per jorn.

Si es bisbe o compte es deu menar XXIII besties e per consequent hauria per la sua bestia III florins e mig. Car si no amenave sino XVIII besties hauria per la sua bestia

VI florins. XV florins per jorn.

Si es archabisbe o duch es deu menar XXVIII besties e per consequent hauria per la sua bestia IIII florins. Car si no amenave sino XXIII besties hauria per la sua bestia

VI florins. XVIII florins per jorn.

⁷ A. C. G., *Calzada*, f. cccx.